

Brandner, Aleš

[Pospíšil, Ivo; Šaur, Josef. Sorabistika – metodologie, zkušenosti a budoucí směřování]

Opera Slavica. 2012, vol. 22, iss. 4, pp. 56-58

ISSN 1211-7676 (print); ISSN 2336-4459 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/125605>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ničí odcházejí v podstatě jen vysoce vzdělaní Rusové – v tom je ovšem spatřováno velké nebezpečí.

Podstatnou část almanachu tvoří příspěvky o ruštině ve světě. Po době určitých útlumů přichází, jak známo, na konci 90. let 20. století opět vzestup tohoto jazyka, jenž si vyžaduje i nové metodiky. Jedním z problémů je zachování ruštiny v dalších generacích emigrantů (tím se asi u nás zabývá málokdo – teoreticky i prakticky – a je to mnohem akutnější než u nacionálně smýšlejících velkých národů). Najdeme tu studie o ruštině v rodinách emigrantů v anglicky mluvících zemích, o ruských periodikách v zahraničí, o spolupráci emigrantů v západní Evropě, o ruských školách ve Švýcarsku, o rusko-židovské emigraci do Izraele, o Rusech v Kanadě, ve Švédsku; specifickou součástí almanachu představuje situace ruštiny v bývalých sovětských republikách (Moldova, Azerbajdžán), najdeme tu i partii o výuce ruštiny na Slovensku, o českém prostoru absolutně nic. Zajímavý je výklad o recepci literární klasiky (např. studie Galiny Děmidovové *Понятен ли язык Пушкина современным студентам?*).

Další oddíl je věnován praxi entokulturního vzdělávání, jež je součástí mezinárodních kateder UNESCO: ukazuje se, že alespoň základní vhled do etnokulturní oblasti by měl mít vlastně každý učitel, ale i jiní. V Rusku je to o to důležitější, neboť i Ruská federace, stejně jako Ruská říše a SSSR, byly multinacionální a multikulturní velmoci. Problémy s ruštinou nejsou jen v prostředí ruských emigrantů ve světě, ale také přímo v různých neruských národních prostředích Ruské federace (Jakuti, Romové, Tataři).

Je pravda, že problém etnokulturního vzdělávání nemusí být dnes pocítován tak akutně jako v Rusku – vzhledem k společenské praxi, ale ve velmi blízké budoucnosti to bude – pokud už teď není – problém klíčový. Sama etnokulturologie nám však podstatné problémy nevyřeší bez politických rozhodnutí a jasného a reálného vymezení hranic tematických okruhů, patrně již bez použití falešné pozitivní diskriminace. *Alea iacta est*: etnokulturologie sice nemá rozhodovací pravomoci, ale může politice dodávat expertní materiál – pokud o něj bude zájem.

Ivo Pospíšil

Pospíšil, I. – Šaur, J. a kolektiv: Sorabistika – metodologie, zkušenosti a budoucí směřování. Masarykova univerzita, Brno 2011, 96 s. ISBN 978-80-210-5686-2

Život národního společenství Lužických Srbů, které je od raného středověku spjato s českým státem, je právě v českém prostoru pozorně sledován. Zájem o lužickou srbštinu a problematika Lužice vůbec má u nás hluboké kořeny a v novějších dějinách se datuje již od dob národního obrození. Všeobecně známá je úloha, kterou sehrál Lužický seminář v Praze při záchraně a rozvoji lužickosrbského národa. V té době byl zájem o tuto problematiku záležitostí nejen několika jedinců, ale širší kulturní veřejnosti. Ještě za období naší první republiky se obavy o osud Lužice v souvislosti s nastupujícím fašismem projevily pořádáním velkých prolužických demonstrací na konci 30. let 20. století. Situace se podstatně změnila po druhé světové válce vznikem NDR. I když situace nebyla ideální a byla značně jiná, než se oficiálně hlásalo, přesto alespoň základní práva Lužických Srbů jako menšinového národa byla úředně garantována. Po znovusjednocení Německa se vysoké politické kruhy začaly touto problematikou zabývat.

Posuzovaná kolektivní monografie je jedním z plánovaných tištěných výstupů projektu *Další vzdělávání pracovníků v oboru filologicko-areálových studií*, který je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky. Cílem projektu je zmapovat současný stav slavistických a areálových bádání. K naplnění tohoto cíle směřuje i tato publikace, která přináší informace o sorabistických aktivitách některých českých akademických pracovišť.

V úvodu předkládané kolektivní monografie (*Úvodem*, s. 3–4) poukazují její editoři – I. Pospíšil a J. Šaur – na to, že ačkoli je sorabistika mezi ostatními slavistickými obory „popelkou“, nejde o obor skomírající. Naopak problematika Lužice zaujala mnohé dnešní Čechy. Dokazují to autoři jednotlivých kapitol, kteří náležejí ke generacím vzdáleným romantickým vidinám doby obrození nebo nadšení předválečné Československé republiky.

Úzké kulturní vazby mezi českými zeměmi a Lužicí se projevily v rovině institucionální založením *Česko-lužického spolku „Adolf Černý“* v Praze roku 1907, který navázal na starší formy kontaktů po založení Lužického semináře (1708) a na programově budovanou slovanskou vzájemnost v době obrozenecké. Zásadou české sorabistiky je základní lužicko-srbská literární produkce přeložena do češtiny; k dispozici jsou jak historické práce k dějinám Lužice, tak díla lingvistická a slovníková spolu s literárněvědnými vedle řady popularizačních příruček. Neméně rozsáhlá je také národopisná sorabistika. Byla jí věnována velká pozornost. Zakladatelem české národopisné sorabistiky je Adolf Černý (1864–1952). I když užší a bohatší kontakty s Lužicí, dané geograficky a historicky, mají Čechy a zejména pražské centrum, svou roli při formování česko-lužické vzájemnosti sehrála i Morava. Národopisná sorabistika má svoje zázemí také na Masarykově univerzitě v Brně. Neodmyslitelnou součástí brněnské sorabistiky představují etnografické zájmy o Lužické Srby a jejich kulturu, které rozebírá v kapitole *Etnologická sorabistika na Masarykově univerzitě v Brně. Minulost a výhledy* (s. 5–14) **M. Válka**. V kapitole *Sorabistika – nový směr brněnské slavistiky?* (s. 15–20) se **P. Kalina** zamýšlí nad úlohou sorabistiky ve výuce a odborné činnosti Ústavu slavistiky brněnské filozofické fakulty. Autor konstatuje, že sorabistika se na brněnské filozofické fakultě jako samostatný obor nerealizovala a v dohledné době realizovat nebude. Její systematické pěstování zde nastalo po druhé světové válce v letech 1946–1958 zásluhou lektorské činnosti K. Kyase, výborného znalce horní a dolní lužičtiny a dlouholetého místopředsedy a později předsedy brněnské pobočky *Česko-lužického spolku „Adolf Černý“*. Po jeho smrti nastala dlouhá doba útlumu. Až na přelomu století – krátce po založení Ústavu slavistiky – nastalo jisté oživení. Současné sorabistické aktivity některých mladých pedagogů jsou zacíleny na zájemce, kteří navštěvují lektorát horní lužičtiny a zapsali si některou z výběrových přednášek zaměřených na dějiny, kulturu a zvyky Lužických Srbů. Každoročně je pořádána několikadenní exkurze do Lužice. **I. Pospíšil** v kapitole *Ztrácející se paměť, mizějící svět aneb Několik personalistických leptů česko-lužických z nedávné doby* (s. 21–27) připomíná počátky obnoveného zájmu o Lužické Srby v rámci brněnské slavistiky, které sahají do 80. let minulého století, a stručně nastiňuje dějiny brněnské slavistické sorabistiky v posledních třech dekadách. V této souvislosti zmiňuje mj. osobnost brněnského básníka a prozaika J. Suchého (1923–2003), který také překládal z němčiny a z horní lužické srbsštiny. Lužičtí Srbové tak žijí nejen v brněnské slavistice, ale i v překladech brněnského básníka a prozaika. Brněnská sorabistika je v přítomné kolektivní monografii zastoupena ještě čtvrtou kapitolou nazvanou *Karel Kyas a jeho sorabistická činnost – některé nové skutečnosti* (s. 55–62), jejímž autorem je **J. Šaur**. Autor se zaměřuje na nejstarší období brněnské

sorabistiky (1946–1958) zosobněné v lektorské činnosti K. Kyase (1881–1958). Neklade si za cíl detailně popsat jeho sorabistické zájmy, ale poukázat na skutečnosti, jimž se zatím dostalo jen malé pozornosti nebo nebyly dosud vůbec zkoumány. Vychází z poznatku, že o Kyasově životě a díle bylo napsáno jen velmi málo a zcela chybí zhodnocení jeho vědecké a překladatelské činnosti.

Nejintenzivněji byla sorabistika pěstována v Praze. V předkládané monografii jsou jí věnovány čtyři kapitoly. **P. Kaleta** zachycuje odborný zájem o Lužické Srby v posledních dvaceti letech na půdě pražské filozofické fakulty a Společnosti přátel Lužice. V kapitole nazvané *Společnost přátel Lužice a pražská sorabistika v letech 1990–2010* (s. 29–38) se snaží objektivně informovat o změnách, vývojových etapách a problémech, jimž Společnost přátel Lužice a pražská sorabistika prošly v posledním dvacetiletí. Vedle hlavních spolkových periodik (*Zpravodaj Spolku česko-lužické mládeže, Česko-lužický věstník*) využil autor soukromých vzpomínek osob, jež se mj. na vývoji Společnosti přátel Lužice i pražské sorabistiky podílely: byli to R. Bígl, H. Härtel, R. Mikula. **Z. Valenta** se v krátké kapitole *Propagace Lužických Srbů a výuka sorabistiky na PF UJEP v Ústí nad Labem* (s. 39–42) vrací do začátku 90. let minulého století, odkdy se v severočeské metropoli, která má teritoriálně k Lužici nejbližší, datuje zájem o Lužické Srby a rozvoj sorabistických disciplín. V akreditovaném magisterském jednoaprobacním studiu učitelství českého jazyka a literatury byla do studijního plánu zahrnuta zesílená slavistická složka. Studenti se seznamují se třemi slovanskými jazyky (slovenštinou, polštinou a lužickou srbštinou) a třemi slovanskými literaturami (ruskou, polskou a lužickosrbskou). Uskutečňují se též odborné exkurze do Lužice. **J. Bartoň** v kapitole *K problémům současného českého odborného zájmu o lužickou srbštinu (na překladu sorabistické stati v prestižní české publikaci)* (s. 43–50) ukazuje na českém překladu z němčiny studie P. Kosty *Problém jazykových menšin v Radě Evropy – mezi ochranou, revitalizací a jazykovým útlakem (na příkladu Lužických Srbů v Německu)* otištěné v kolektivní monografii *Integrace jazyků – jazyky v integraci* (Lidové noviny, Praha 2010) na problémy, jimž by se sorabistická bádání měla vyhnout. Příspěvek obsahuje jednak řadu formulačních a stylistických klopotností, jednak i některé faktografické nepřesnosti, které by se v odborné studii neměly vyskytnout. Tzv. Hórnikova lužickosrbská knihovna v Praze je jedním z nejučenějších knihovních fondů sorabik v České republice (vedle Slovanské knihovny, Knihovny Národního muzea v Praze a Strahovské knihovny). Její historii a současný stav stručně představuje **P. Bek** v kapitole *Hórnikova lužickosrbská knihovna v současnosti* (s. 51–53). **M. Černý** v obsáhlé kapitole *Sorabica v časopise Slavia a studium sorabistiky na půdě Slovanského ústavu do vzniku Československé akademie věd* (s. 63–86) seznamuje čtenáře se sorabistickými bádáními na půdě Slovanského ústavu v letech 1928–1953. Sorabistická studia na půdě prvorepublikového Slovanského ústavu jsou spjata s působením J. Páty, který se zasloužil o ustavení lužickosrbské literární vědy jakožto samostatné filologické disciplíny. Krátce před válkou připravoval se spoluautory třídílnou *Lužickosrbskou encyklopedii*, avšak rozpad Československa a následné obsazení Čech a Moravy nacistickými německými vojsky jeho úsilí zmařily. Jako přední účastník protifašistického odboje byl odsouzen k trestu smrti, který byl zakrátko vykonán. Zanechal po sobě několik pro sorabistiku závažných děl.

Na závěr našeho pojednání můžeme říct, že předloženou kolektivní monografii lze považovat za příspěvek k rozvoji současné sorabistiky u nás.

Aleš Brandner